

Muhulane

Nr 12 (410)

Detsember 2023 (jõulukuu)

Muhu leht

Talvine jõuluseiklus bussikates tuleb taas

Kutsume kõiki väikesele jõuluseiklusele 9. detsembril kl 11–14. Muhu **põhjaringi bussipeatustes** tervitavad teelisi iga bussipeatuse oma küla rahvas. Saab lustida, süüa, kingikotti täita, meisterdada, loteriis õnne proovida, tantsu lüüa, jõuluvanaga pilti teha ja jõulusalmi lugemist harjutada ning palju muud põnevat. Tegevust jagub nii väikestele kui suurtele.

Bussikates kehtib päris- ehk sularaha. Peatuda tasub **Pae-nase, Külase, Tamse, Lumiste, Nõmmküla, Kallaste II ja Lõetsa** bussipeatustes. Kust otsast alustada, jääb teeliste otsustada.

Tee reisiplaan valmis ja bussikates näeme! Korraldajate nimel
Külase Silla Mall

Jõulukontsert

22. detsembril kl 19
Muhu Põhikooli aulas

Esinevad Orissaare Muusikakooli solistid, Muhu Segakoor, dirigent Anne Kann.

Kontsertmeisterid Kairit Levit, Anneli Oidekivi-Saaremäel. Sissepääs PRII

Palju õnne!

Aasta hoolekandja tiitli pälvis SA Muhu Hooldekeskus hooldaja **Marika Rosing** (vt ka 11. novembri Saarte Hääli). Marika on Muhu hooldekeskuses töötanud 12 aastat, hoolealuseid on tal praegu 53.

ISSN 1736-289X

9 771 736 289007

Jõulutervitus

Veel natuke, ja ongi üks aastaring taas ajamerre kadumas. Oleme taas jõuluootuses. Vaatamata sajandite jooksul väljakujunenud tavadele ja kommetele, on jõuluaeg siiski igal aastal väheke erinev ning on mõjutatud sellest, mis maailmas, Eestis või meil kodusaarel toimub, on mõjutatud sellest, kuidas on hetkel meie elujärg ning kas saame olla tõeliselt õnnelikud või oleme murelikud praeguse või tuleviku suhtes.

Kindlasti on ka mööduvas aastas asju, mida tahaks unustada ning jätta minevikku:

- Jätkuvalt varjutavad ilusat jõuluaega mitmed sõjakolded, mis lisaks kohapealsele traagikale ja õudustele mõjutavad tegelikult tervet maailma ja ka meie elu siin turvalisena näival Muhumaal.

- Me tunnetame, et on keerulised ajad nii majanduses kui poliitikas. Jah, on keerulised ajad, aga kui meenutame meie rahva ajalugu, siis omad raskused on olnud igal ajajärgul, kuid me saame hakkama ja liigume edasi parema homse nimel – ka siin kodusaarel.

Loe edasi lk 3.

Hoiame vanu ja loome uusi traditsioone

Novembergi selleks aastaks läbi. Keskpäigani venis nutuselt ja hallilt, aga lõpupäevissse puistas juba lootusriikast lumekübet. Vanarahvas teadis täpselt – kui mardid on mustad, siis kadrilid käivad juba valge maaga. Lasteaia vanematel rühmadel on ikka kombeks kadridenal ükselt uksele käia laulu saatel sisselaskmist palumas. Selgi sügisel. Viisime tantsuga tervist Muhu Maja töötajatele ja Muhu Hooldekeskuse elanikele ning tõime kaasa koostulumisrõõmu ja põske pistmiseks mõndagi magusat.

Naudime igal aastal ise, naudime igal aastal koos lastega ja loodame siiralt, et meie omade rahvuslike pühade kombestik ja traditsioonid jäävad au sisse selle põlvkonna laste südameis.

Novembri teine pühapäev. Kõikide isade päev. Tähtpäev, mille tähistamise kohta lasteasutuses on arutletud juba pikalt. Kas peaks või olgu see pigem kodune pidupäev?

Sellele mõeldes on meie kõigile isadele pühendatud päeva ikka perepäevana peetud ning osalema on oodatud kõik lapsel armsad täiskasvanud.

Et sel päeval kõigi isade väärtust märgataks, ajasime asja eriti suu-

reks ja võimsaks. Kohale olid kutsutud kõigi lasteaia laste isad oma ametit tutvustama, oma töövahenditest rääkima, oma tööülesandeid demonstreerima. Ja see sai äge ning läheb kordamisele!

Õhtuhämaruses täitusid lasteaia parkla ja õueala järjest erinevate masinatega. Isad rääkisid ja võimalusel näitasid, kuidas nad töötavad. Kuulajate huvi ei raugenud ka siis, kui kolm korda oli kõigele ring peale tehtud ja iga rühma terrassil ootas isasid üllatus! Laste

laulud, luuletused, soe tee ja maitsev kehakinnitus. Isade panus meie igapäevaelu heaolul on märgatud, neid on tunnustatud ja nendega koos on lapsed rõõmustanud. Igal lapsel on põhjust oma isa üle uhke olla!

Selle südantsoojendava tundega pöörame oma pilgud nüüd jõulukuusse ja lubame sel maagilisel ajal end üllatada. Sest heategusid teha võib igal ajal ning rõõm andmisest on alati suurim!

Maris Mägi

Muhu Lasteaed Munuke õpetaja

Tuuli Sooäär-Säde ja Kalev Säde perre sündis 10. oktoobril tütar **Iti Ingel Säde**.

Eve ja Heigo Vitsuri perre sündis 31. oktoobril poeg **Roger Vitsur**.

Sindy Saarkoppeli ja Taavi Viraku perre sündis 18. novembril tütar **Liisi Virak**.

Pisikeste muhulaste vanemate arust on Muhu perede jaoks parim paik; vt 11. novembri Saarte Hääl.

Kogukonna tegu 2023: „Sajanditagune Muhu pulm“

Tunnustusüritusele Kogukonna Tegu esitati 66 kandidaati. Tiitli nominendid olid Orvali keskuse avamine Orissaares, Saaremaa tantsiõhtad, Kõiguste festival 2023 ja Külasepa seltsingu etendus „Sajanditagune Muhu pulm“ – tunnustus tuli Muhusse!

Etendus mängiti võimalikult autentselt läbi Tõnise talus koos ajastule kohaste pulmategelaste, rituaalide, rahvarõivaste, tekstiilide, rekvisiitide, söökide, pillilugude, laulude, tantsude ja selgitavate kommentaaridega.

Külasepa Külaseltsing tänab Muhu kogukonda - kõiki pulmalisi, toetajaid ja publikut! Oli võimas koostöö - palju õnne meile kõigile!

Volikogu 15. novembri istungi päevakorrast

- reklaamimaksu määrase kehtestamine,
- Kuivastu Merevälja detailplaneeringu vastuvõtmine,
- üldplaneeringu teemaplaneeringu algatamine,
- nõusoleku andmine eratee avalikuks kasutamiseks määramiseks,
- eratee avaliku kasutuse lepingute lõpetamine,
- informatsioonid ja arutelud.

Vallavalitsuse istungitelt

31. oktoober
Pikendati munitsipaalaluruumi lepingut.

Toetati laste huvitegevust (Sepps, Orissaare Sport, MFC).

Eraldati toetusi külaelanike seltsitegevusele ja külade arendamisele.

Muhu valla esindajaks MTÜ Saarte Energiaagentuuri nimetati Raido Liitmäe.

Määrati Vahtraste k Tähvena kü uueks lähiaadressiks Tähve-Tähvena.

Otsustati jagada:

- Nõmmküla Leemeti mü: Leemeti (el.m), Kullerkupu ja Jänesekapsa (mtm-d),

- Võiküla Jaagu mü: Jaagu, Jaagu-Heina ja Jaagu-Kadaka (mtm-d),

- Lepiku k Männituka mü: Männituka ja Sambla (mtm-d),

- Lepiku k Kuusetuka mü: Kuusetuka ja Käbi (mtm-d).

Otsustati muuta kü-te sihtotstarve elamumaaks: Kapi Aaviku, Koguva Välja, Külasepa Mäe, Pallasmaa Mikhli, Rebaski Nurga, Ridasi Saadu, Rinsi Kupitse, Soonda Mikhli, Tupenurme Panga-Jüri, Vahtraste Jaagu ja Tähve-Tähvena, Viira Kaarli, Võiküla Panga ja Pärdi-Jüma; Hellamaa Kase, Lõetsa Sarapuu, Mäla Mikhli, Nõmmküla Kivipesa, Rässa Kadakavälja ja Lõo, Simiste Markuse ja Sala, Suuremõisa Mudapõllu, Tamse Karra.

Korraldatud jäätmeveost otsustati vabastada ajutiselt 4 ja pikaajaliselt 2 kinnistut.

Kinnitati Muhu valla kaasava eelarve 2024 menetluse tähtsajad ja komisjoni koosseis.

Kinnitati Avant väikelaaduri teenuse hinnaks 49 eurot tund.

Otsustati korraldada väljakuulutamistega läbirääkimistega riigihange „Lumetõrje teenuse osutamine Muhu valla teedel aastatel 2023–26“, kinnitati alusdokumendid ja komisjoni koosseis.

Väljastati projekteerimistingimused Kuivastu k Mäetaguse kü elamu ehitusprojekti koostamiseks.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht Aljaja k Jaanise mü.

Väljastati ehitusluba:

- Raegma k Mardi mü abihoone püstitamiseks,

- Paenase k Rukkisaadu mü puurkaevu rajamiseks,

- Nõmmküla Haldjameetsa mü suvila ja saun-kuuri püstitamiseks.

Tutvuti Koguva k Ansu mü rendile andmiseks kirjaliku enampakkumise korraldamise materjalidega.

Tutvuti 2024. a esialgse eelarve projektiga.

8. november

Otsustati korraldada avalik kirjalik enampakkumine vallale kuuluva maa (Koguva k Ansu kü) rendile andmiseks 5 aastaks.

Väljastati projekteerimistingimused ehitusprojektide koostamiseks:

- Tamse k Kirsi mü elamu ja abihooned,

- Nurme k Ööviiuli mü elamu ja abihooned,

- Rässa k Merevärava mü suvila ja abihoone.

Otsustati jagada Viira k Kuusiku mü: Niidi ja Metsanurga (mtm-d).

Nõustuti Võlla k Aasa ja Tooma piiride muutmiseks.

Kinnitati alla lihtanake piirmäär jääva hanke „Arvutite kasutusrent“ tulemused, edukaks tunnustati Digistep OÜ pakkumus.

Otsustati toetada laste huvitegevust (Sepps, Orissaare Sport).

Määrati sotsiaalhoolekandeline hüvitis.

Kinnitati Muhu Põhikooli hoolekogu koosseis (Piret Lang, Rein Ling, Eva-Maria Kaasik, Ülle Kuusk, Mari-Ann Niinep, Annely Holm, Indrek Vallau).

Vaadati läbi volikogu materjalid.

14. november

Korraldatud jäätmeveost otsustati ajutiselt vabastada 6 kinnistut.

Otsustati jagada:

- Tupenurme k Neo kü: Neo ja Uus-Neo (mtm-d),

- Vahtraste k Pärdi kü: Pärdi ja Pärdimetsa (mtm-d).

Muudeti katastritruksuste sihtotstarbed elamumaaks: Külasepa Sepahansu, Nõmmküla Muda-Saadu, Pädaste Kalda, Võlla Juta.

Määrati Kallaste k Saarkopli hoonete unikaaladressid.

Kinnitati lasteaia hoolekogu koosseis (Tiina Läheb, Eva-Maria Kaasik, Sindy Saarkoppel, Üllar Läänesaar, Mare Noot).

21. november

Kinnitati väljakuulutamistega läbirääkimistega riigihange „Lumetõrje teenuse osutamine Muhu valla teedel aastatel 2023–26“ tulemused. Edukateks pakkujateks tunnustati Muhu Varahalduse OÜ, Tamse Mõis OÜ, Arne Jõgi FIE, Jaaguauto OÜ, Tarvi Valdmets FIE, Collesster OÜ, Altiivi Project OÜ.

Tunnistati nurjunuks kirjalik enampakkumine endise vallamaja hoone kasutusse andmiseks ettevõtlusega tegelemiseks ja määrati uus pakkumustähtaeg - 21.12.2023 kl 11.

Otsustati jagada Lehtmetssa k Andrusse kü: Andrusse, Põllu ja Hiimetsa (mtm-d).

Määrati unikaaladressid Kuivastu k Jaani kü hoonetele.

Määrati sotsiaalhoolekandeline hüvitis.

Võlanõustamisteenusele suunamine.

Otsustati korraldada konkurss palgaarvestaja leidmiseks, tähtaeg 11.12.2023.

Kinnitati Muhu valla haridusastutuste 2024. a tegevuskulude arvestuslik maksumus: Muhu Lasteaia majandamiskulude, personalikulu ning õppevahendite kulu lapse kohta 625 eurot kalendrikuus; Muhu Põhikooli õpilaskoha tegevuskulu ühe õpilase kohta 218 eurot kalendrikuus.

30. november

Kinnitati avaliku ürituse toimumine: teelise jõulud Viira-Nõmmküla tee äärses bussipeatuses 9. detsembril kl 11–14, korraldab Külasepa külaseltsing.

Korraldatud jäätmeveost vabastati ajutiselt 6 kinnistut.

Määrati sotsiaalhoolekandeline hüvitis.

Väljastati projekteerimistingimused Lalli k Uuetoa mü uue elamu ehitusprojekti koostamiseks.

Väljastati kasutusluba:

- Igaküla Uuetoa mü-le püstitatud suvilale,

- Võiküla Haaviku ja Vahtra mü-tele püstitatud päikeseelektrijaamale.

Otsustati jagada Kesse k Karjalasma metskond 155 kaheks: Karjalasma metskond 155 (75 % mtm, 25 % kaitsealune maa) ja Paadi (mtm).

Kinnitati Saarte kriisivalmiduse suurendamise projekti raames korraldatud valla hoonete generaatoritega ühendamise valmiduse hanke tulemused. Edukaks tunnustati Muhu Vesi OÜ pakkumus.

Kinnitati sotsiaalkorterite üürihinna (Hellamaa k Kruusiaugu, Liiva k Sinilinnu).

Kehtestati lasteaia toidupäeva lastevanemate osaluse maksumuseks 1.50 eurot päev alates 1.1.2024. a.

Muhu valla kaasav eelarve 2024 stardib peagi. Kogueelarve on taas 15 000 eurot, ettepaneku miinimummaksumus 5000 eurot. Ettepanekute esitamise kuni 18.12.2023 e-posti aadressil kantselei@muhi.ee. Ettepaneku vorm, tingimused jm lisateave valla veebilehelt www.muhi.ee

Liiva postipunkt suletakse 30. jaanuaril 2024

1. novembril 2022. aastal Liiva raamatukogus tööd alustanud Liiva postipunkt suletakse 30. jaanuaril 2024. a seoses vähese kasutatavusega ning Omniva pakub Muhus edaspidi personaalse kirjakeandja teenust (standardpaki ja kirja saatmine, tähtitud kirja, paki või menetluskirja kättesaamine, maksete vahendus, postmarkide, ümbrikute ja pakendite müük, perioodika tellimine, rahakaardi tellimine ja vastuvõtt). Teenus on muhulastele tasuta, sest kaugus lähimast postiasutusest (Orissaare postkontor) on pikem kui 5 km. Tellimuse saab esitada telefoni 6643330 teel või internetis www.omniva.ee/era/abiinfo/kirjakandja_tellimine. Tellimust tullakse täitma üldjuhul juba järgmisel tööpäeval, aga mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul ajavahemikus 8–17. Marke, ümbrikke jm on võimalik tellida ka Omniva e-poest pood.omniva.ee

Marie Saarkoppel

Tillunire suured arengud

Mõnusaid supluskohti tuleb Muhus hoolega otsida. Üks headest leidudest on Tillunire.

Eesti looduse infosüsteemi järgi on Tillunire oja kujunenud väinast, mis eraldas varem saarena esinenud Kindakare Muhu saarest. Väinastammist läbipääs ehk kraav Liivi lahest Väinamerre kaevati 1940. aastate lõpus Aleksander Pitka kinnituse ja Rafael Pallase eestvedamisel.

Aastate jooksul kasvas oja kinni, kuni 2017. aasta märtsis puhastas MTÜ Väikese Väina Selts Heiki Hanso initsiatiivil ning vabatahtlike annetajate toel ca 300 m pikkuse Tillunire setetest ning vesi pääses taas voolama.

Tillunire seostub paljudele vanematele Linnuse kandi inimestele mõnusa ujumiskohaga, mida kunagi suviti külastati. Teistele meenuvad jälle rästikud, keda liikus vanasti sealkandis ohtrasti.

Kuigi elame saare peal, ei pruugi ligipääs mereni olla lihtne. Paljuki on ees roosein, mida viimasel ajal

küll karjatamisega on vähendatud, või puudub lihtsalt hea ning mugav ligipääs.

Tänu kuus aastat tagasi tehtud pingutusele kraavi puhastamise näol on inimesed jälle leidnud tee kunagise populaarse ujumiskoha juurde. Suviti suuremad seltskonnad ja muul ajal talisuplejad. Külma vee armastajad ei pea talviti pelga-ma, et tuleb vette minekuks jääd lõhkuda, sest vähemasti 2017. aastast ei ole Tillunire vee pideva liikumise tõttu täielikult jäänud läinud. Elav huvi on ka kalastajatel, kes paljuki just tänu sellele voolavale veele saavad nautida häid saake nii käsipüügil kui võrguga.

Seoses talisuplusharrastusega olen ka ise seda kohta puhastamisest alates sisuliselt iganädalaselt külastanud. Mida aasta edasi, seda valjemalt hakkas peas kostuma mõte, et sellel alal võiks olla midagi enamat. Hea võimalus mõtteid tegudeks pöörata avaneski Muhu valla 2023. aasta kaasava eelarve raames. Õnneks kuulub Tammioista

kinnistu (suurusega ca 3 ha) Muhu vallale ning on üldplaneeringu järgi puhkeala, mis löi juba head eeldused plaanidega edasi liikumiseks.

Selleks ajaks oli Tillunire ääres juba olemas paatide veeskamiskoht, riietuskabiin ja väike pingike, tammipoolses ääres suurem laud ning kuivkäimla. Nende tekkimine oli asjade loomulik areng, mis oli lähtunud reaalsetest vajadustest.

Mõte oli kitsale vetteminekuale tekitada juurde ca 1000 m² suurune muruplats, rajada Linnuse küla poolt ohutum (Kuivastu maanteed vältiv) ligipääs jalgsi ning rattaga liikujatele, tuua väiksele rannale liiva ning täiendada ala laua, pinkide ning lamamisasetemetega.

Tänu inimestele, kes kaasava eelarve hääletusel Tillunire projektile oma toetust avaldasid, õnnestuski saada vajalikud rahalised vahendid, et plaanid teoks teha. Aitäh teile!

Suured tänud ka Muhu vald ja Muhu valla Kommunaalamet, Col-lester OÜ, Kodupuit OÜ (Pihtla Puidutöökoda), Matis Mägi, Anne Jakunin ja Mait Metsaalt.

Möödunud suvi näitas, et Tillunire populaarsus aina suureneb. Inimesi käis suplemas nii Linnuselt, Rannakülalt kui Pöidelt ning kindlasti ka kaugemalt. Linnuse ja ka teiste naaberkülade elanike jaoks on tegu kõige mugavama ja kiirema ligipääsuga vee äärde. Üks Muhus juba mitmeid suvesid veetnud naisterahvas sai just Tillunires oma

Muhu ajaloo esimese supluse tehtud ja teine jälle arvas, et sellest kohast ei tasu küll sotsiaalmee-diasse pilti panna, muidu tulevad massid. Ise tutvusin Tillunires ujumas käies mitme kohalikuga, kes minuga samas külas toimetavad.

Tõesti, Tillunire supluskoha näol ei ole tegu ruumika rannaga, see on mõnusalt väike ja armas ning tekitab õlg õla tunde, tõugates heas mõttes inimestega suhtlema. Koha väiksus võib olla hoopis selle tugevus, nagu me Muhu saare näitel hästi teame.

Järgmised mõtted Tillunire arendamiseks on juba peas valmis ning loodame, et need ka tulevikus reaal-suseks saavad.

Janno Rauk Linnuselt

Rannakalurite murest kirjutas viitseadmiral Tarmo Kõuts merendusnõukoja nimel avalikus pöördumises 30. novembri Saarte Hääles. "Vaatomata Euroopa Liidu võimaldatud nelja-aastasele üleminekuperioodile on Eesti Vabariik deklareerinud, et viib uue korra sisse ennak-tempos ja üleminekuaega ei rakenda. Meie rannakaluritele tähendab see uppumist digimaailma piiritusse avarusse, mille on täiel määral vastutus- ja asja-tundmatult, vesikivina kalurite kaela riputanud regionaal- ja põllumajandusministeeriumi ametnikud."

Jõulutervitus

Algus lk 1.

- Kindlasti andis mööduv aasta meile veelkord kinnituse, et liiga ilusaid lubadusi ei maksa uskuda. Kui veel aasta alguses oli meie riigieelarve ja majandusega justkui kõik väga hästi, siis täna ähvardavad meid mitmed maksutõusud, vähe-neb inimeste reaalne ostuvõime ja võimalus panustada oma heaolu parendamisse. Olgu see riigis toimuv ka meile õpetuseks, et me ei teeks neid vigu siin oma elu korraldamisel. Ka oma valla pidamine on ju keeruline, aga me tahame seda väga ning selle nimel peab meie toimetamine olema siin arukas ja jõukohane: me peame unistama ja mõtlema suurelt, aga me ei tohi hüpata üle oma varju ega anda katteta lubadusi.

- Ilmselgelt tahaks jätta mõdanikku ka riigipoolse, kuivadele arvudele tugineva suhtumise ühte väikesesse mõistlikult toimetavasse kogukonda – vaatamata oma väike-

sele rahvaarvule ning eelarvele tunnistati Muhu vald äkki nii jõukaks, et peab oma tulubaasist osa ära andma kordi suurematele ja paremas geograafilises asukohas olevatele omavalitsustele. No ei ole meil seda jõukust, oleme lihtsalt püüdnud oma inimeste poolt teenitud ja laekuvat maksutulu mõistlikult kasutada. Meie tegelik edukus ei ole rahaline, vaid mõistmine, et elanike arvu suurus ei määra ühe omavalitsuse edukust, küll aga määrab selle kohalike rahulolu ja soov toimetada oma Muhu kogukonna nimel. Seda edukust ja rahulolu ei tohiks aga riigi poolt alla suruda ja head hoogu pärssida.

Hoolimata elu keerukamast poolest, on meil kõigil mööduvast aastast väga palju head kaasa võtta nii isiklikus plaanis kui Muhus tervikuna:

- Tunneme rõõmu oma Muhu lastest, kes jätkuvalt erinevatel

konkurssidel ja võistlustel häid kohti nopivad.

- Tunneme rõõmu oma inimestest ja ettevõtjatest, kes vaatamata keerulistele aegadele suudavad tuua leiva lauale oma perele, teiste muhulastele ja vallale tervikuna.

- Tunneme rõõmu oma aktiivsetest inimestest, kes lisaks oma inimeste kiitustele on saanud erinevaid tunnustusi meie kultuuri, ajaloo ning kogukonnatunde hoidmisel.

- Tunneme rõõmu igast uuest sündinud väikesest muhulasest; tunneme heameelt, et meie rahvaarv taas kasvas, mitte ei kahane; oleme õnnelikud, et meie lasteaias ning koolis käib rohkem lapsi kui veel mõne aasta eest.

Need on ainult mõned mõtted ja näited – meie ümber on palju head, oskame seda märgata ja oma inimesi hoida ning tunnustada! Aitäh kõigile panustamast Muhu arengusse.

Lisaks õnnehetkedele on elul ka kurvem pool – siiras kaastunne kõigile muhulastele, kes möödual aastal saatsid igavikuteele oma lähedase, sõbra, tuttava, töökaaslase.

Head muhulased! Ma tean ja tunnen, et järgmine aasta tuleb meile taas kiire ja tõine; ega siin kivisel pinnal teisiti saagi ja pole ka muhulastele omane.

Soovin, et kogu selles rutus oleks vähemalt jõuluajal siiski korra võimalus aeg maha võtta ja tunda rõõmu hetkedest, mil pere on koos, sest pere ja aeg iseendale on suurimad väärtused tänases kiires maailmas.

Rahulikke jõule, meeleolukat aastavahetust ning jätkuvat tegutsemist Muhumaa hoidmisel ja arendamisel!

Raido Liitmäe
vallavanem

Parim pühapäev

Parim päev on liikuda looduses, vestelda huvitavate inimestega, saada teadlikumaks ja paremaks "märkajaks" looduse hääli kuulates ja erinevaid linde tundma saades. Kahjuks on mul vaid paar klõpsu linnuvaatluse üritusest, sest see oli lihtsalt nii põnev, et pildi tegemine ununes sootuks! Üritus algas Pastoraadis kuuma tee ja küpsistega. Sellele järgnes huvitav Ornitolooaühingu tegevust tutvustav esitlus.

Edasi läks praktiliseks. Muhu takso sõidutas meid metsa, kus kuulasime-jälgisime-loendasime linde. Lisaks otsisime häälsuse järgi (mitte toksimise, vaid laulu järgi) rähni - vaatasime binoklite ja teleskoobiga, kuidas ta kõrgel männi ladvas käbige maadles (ok, sõi). Merelinde vaatasime Kõinastu lee nurgal, kus oli sadu ja sadu erinevaid merelinde, keda palja silmaga ei näegi.

Peale värskes õhus viibimist ootas meid Muhu Pariisis maitsev praad, saiake ja kohv. Üritus oli väga hästi korraldatud, iga hetk täidetud suure põnevusega. Loodetavasti oli korraldajatel sama tore päev kui meil. Ja kes hiljaks jäi, see ilma jäi.

Maie ja Veikko

Muusikalis päeva puhul

pastoraatis igal juhul
Smuuli Jukat meenutati,
vanu viise keerutati
Kõikse kangeid laulumehi
Tüüris sinna hulgakesi.
Laulis Lauri ladvaõun,
gitarret jälle näppis Tõun.
Sinna sekka uhkesti
Anneldaja viiulil.
Koos sai mängit mitu pala,
mis ollid ammu tehtud sala.
Seda edaspidigi
võiks ehk proovi jällegi.
Selleks häälestagem keeli,
häälepaeltu, erksaid meeli.
Et see vormuks vaimuvaraks,
meite oma maiuspalaks.
Kõik kultuur jääks rahvale
hümniks pastoraadile.

Peeter Dudnik
novembris 2023

Pastoraadis on viimasel ajal toimunud veel helmekee töötuba (28.9), artikliesitluskontsert "Atlanti ookeani" lauludega (1.10), linnuvaatluskoolitus (12.11), graafikatöötuba (joulukaardid, 18.11), makramee töötuba (joululatern, 25.11). Kes tahab pastoraadis korraldada mõnda oma töötuba või koosviibimist, võib ühendust võtta!

Tervitades Kadri

Muhu kodutütred korraldasid matka

Muhu kodutütred korraldasid 11. novembril, Kaitseliidu 105. aastapäeval võistlusmatka Muhu Matk 2023, mis toimus sel aastal esimest korda. Eesmärgiks oli välja selgitada Saaremaa kodutütarde ja Muhu Põhikooli parimad orienteerujad ja meeskonnatöö tegijad, kontrollida võistkondade võimet täita neile

antud ülesandeid ja testida võistlejate füüsilist vastupidavust.

Võistkonnad panid oma teadmised proovile lindude, puude, põõsaste ja Eesti kaardi tundmisel, salakirja lahendamisel, esmaabi andmisel, tuletegemisel, matkaravustuse meeldeajutamisel ja takistusraja läbimisel.

Rada oli umbes 10 kilomeetrit pikk, kulges läbi metsateede ja -radade ning vähesel määral ka kergliiklusteel.

Matkavõistluse korraldajad Muhu kodutütarde vabatahtlikud juhendajad Katrin Kommel ja Riin Ling jäid lõppkokkuvõttes võistlusega rahule.

Muhu matkavõistluse kodutütarde esinelik:

I koht ToMu (Kärt Reinart, Kärt Aaso ja Katrin Linde)

II koht Lümada (Ingrid Kuivjõgi, Tuulika Väli, Teele Tarkmees)

III koht Nooruse (Anna Nauvalainen, Epp Kristel, Melissa Kivi, Linell Leppik)

IV koht Muhu KT (Kai Kommel, Margaret Kaasik, Krisete Keinast, Meribel Veskimeister)

Muhu Põhikoolist osales kaks võistkonda:

1. koht Matkasellid (Joosep Metsaalt, Markus Jüri Umal, Sander Kindel)

2. koht Muhu Poisid (Mät Mägi, Ruudi Toomsalu, Villu Salum, Karl Sooäär).

Suur suur aitäh osavõtjatele, juhendajatele, korraldajatele ja lastevanematele.

Katrin Kommel

Foto: Kai Kommel

Hingedekuu ja jõulukuu Muhu Muuseumis

Käes ta on, aasta viimane kuu. Meie veel kokkuvõtteid ei tee, sest ühteist on muuseumis veel tulemas. Külal on märgata toreda talve nautlejaid.

Hingedekuu lõpus osalesime nelja-päevasel koolitusel Kuresaarest, mille teemaks oli turismi-teenuste arendamine, eesmärgiks turismi teenuspakkujate teenuskvaliteedi ja ekspordivõimekuse tõus ning uute piirkonnaspetsiifiliste kestlike teenuste loomine ja turule toomine. Loovus Aida omanik ja koolitaja Indrek Maripuu haaras end kuulama ja kaasa töötama. Erinevaid töölehti täites tuli palju uusi mõtteid ja ideid. Enne uut tursimihooaega vaatame oma kirjavandut üle, mida saame hakata neist kasutama, ellu viima. Osalejad olid erineva taustaga teenusepakkujad ja väga toredad vestluspartnerid. Osaga kindlasti kohtume juba järgmisel aastal kas siis muuseumis või külastame ise mõnda neist.

Praegu käivad muuseumis ettevalmistused jõuludeks. Juba 12. ja

13. detsembril toimub traditsiooniline Muhu ja Ida-Saaremaa jõulumaa ja sel korral siis Muhu Muuseumis. Jõulumaad on külastama tulemas Muhu ja Ida-Saaremaa lasteadeade ja koolide grupid. Info edastamise ja gruppide registreerimisega tegelevad noortekeskuste tublid töötajad. Eelregistreeritud on ligi 250 last. Noortekeskuste, kultuurimajade, raamatukogude ja muuseumi rõõmsameelsete tegijate

koostöös toimuvad erinevad töötuba ja üks väga tore näidend.

Muuseumit saab jätkuvalt külastada meie lahtiolekuaegadel. Detsembris on muuseum avatud T-L kell 10–17, lühendatult töötame 23. ja 31. detsembril – 10–14 ja suletud oleme 24., 25., 26. detsembril.

Tooma rehalas on õige pea üles saamas uus jõulude ja nääri teemaline näitus, kuhu oleme kogunud erinevaid jõulude ja nääridega kaasas käivaid kaunistusi ja postkaarte. Seda näitust on sobiv iseloomustada kirjanik Juhan Smuuli väljendiga „määratsev küllus“. Teine näitus, mis valmib, on Anu Kaburi mälestusnäitus. Näituse avamine toimub 30. detsembril kell 12 muuseumi kontorihoones.

Olete meile külla oodatud!

Soovime kõigile toredat lähenevat jõuluaega ning sama head ja veel paremat uut aastat!

Tervitustega,

Muuseumipere

Sõidutame jalkapoisid Viljandisse!

Armas Muhu kogukond! 2023. aasta kevadest alustas innuka juhendaja käe all laste jalgpalliklubi Muhu FC, kus harjutavad kolm korda nädalas 24 põhikooli last.

Nagu on kombeks alustavatele ettevõtmistele hoogu anda, otsustas ka Fookus MTÜ toetada Muhu FC jalgpalliklubi. Poistel on plaan võtta osa 2024. aastal toimuvast Viljandi jalgpalli suvelaagrist.

Toetuskast on juba teinud tiiru Kõrvitsapeol ja peale seda Liiva kohvikus ning kohvik Muhu Pariisis. Detsembris leiab kasti Liiva poest. Jõululaadal saab toetuseks osta hoidiseid ning meeneid.

Lisaks on avatud Fookus MTÜ konto: EE914204278624555905
Oleme tänulikud igasuguse toe eest.

Muhu valla planeeringute teated

Muhu Vallavolikogu võttis oma 15.11.2023. a otsusega nr 122 vastu Kuivastu küla Merevälja katastriüksuse detailplaneeringu. Kuivastu küla Merevälja katastriüksuse (47801:008:0147) detailplaneering on algatatud Muhu Vallavolikogu 15.3.2023. a otsusega nr 94. Detailplaneeringu eesmärgiks on suvila ja abihoone rajamine ning selle võimaldamiseks ranna ehituskeelvööndi vähendamine. Tulenevalt ehituskeelvööndi vähendamisest on tegemist üldplaneeringut muutuva detailplaneeringuga.

Detailplaneeringuga kavandatakse Merevälja katastriüksusele suvila ja abihoone püstitamist. Hoonete suurim lubatud ehitusalune pind kokkub on 120 m². Juurdepääs hoonestusele on kavandatud mööda Mere katastriüksuse (47801:008:0421) asuvat pinnast. Tulenevalt vajadusest parendada juurdepääsuteed, laiendati detailplaneeringuala. Laiendatud planeeringuala hõlmab kogu Merevälja katastriüksust ning Mere katastriüksust juurdepääsute ulatuses. Laiendatud planeeringuala suurus on ligikaudu 1,89 ha. Planeeringuga nähakse ette avalik juurdepääs kallasrajale.

Detailplaneeringuga tehakse ettepanek ranna ehituskeelvööndi vähendamiseks hoonestusala ja kavandatava juurdepääsute ulatuses. Detailplaneeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt piirkonnale olulisi mõjusid.

Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub ajavahemikul 5.12.2023–12.1.2024 Muhu vallamajas, aadressiga Muhu vald Liiva küla Keskuse. Detailplaneeringu avaliku väljapaneku tulemuste arutelu toimub 18.1.2024 kell 16.00 Muhu vallamajas.

Detailplaneeringu vastuvõtmise otsusega ning detailplaneeringu materjalidega on avaliku väljapaneku kestel võimalik tutvuda lahtiolekuaegadel Muhu vallamajas ning valla kodulehel: www.muhu.ee/avalikud-valjapanekud.

Muhu Vallavolikogu algatas oma 15.11.2023. a otsusega nr 123 Muhu valla üldplaneeringu

Suure väina püsiühenduse trassikoridoride teemaplaneeringu ja jättis algatamata keskkonnamõjude strateegilise hindamise.

Teemaplaneeringu algatamise eesmärgiks on Muhu valla üldplaneeringus käsitletud transpordivõrgustiku muutmine püsiühenduse tarbeks reserveeritud trassikoridoride osas ning ettepaneku tegemine Saare maakonnaplaneeringu muutmiseks antud küsimuses. Kavas on loobuda konkreetsete trassikoridoride reserveerimisest. Hetkel reserveeritud trassikoridoride aladel jääksid kehtima samad ehitus- ja kasutustingimused nagu ümbritsevatel aladel. Alale täiendavate tingimuste seadmist ei kavandata ning piirkonna arendus toimub üldiste maakasutustingimuste alusel.

Teemaplaneeringu planeeringuala paikneb Muhu vallas Võiküla ja Kuivastu küla territooriumil, hõlmates hetkel üldplaneeringus püsiühenduse trassikoridoride tarbeks reserveeritud ala. Planeeringuala suurus on ligikaudu 78 ha.

Teemaplaneeringu koostamisel on kohalikul omavalitsusel kohustus kaaluda KSH algatamise vajadust. Detailplaneeringuga kavandatava tegevuse eeldatava keskkonnamõju olulisuse väljaselgitamiseks koostas Muhu Vallavalitsus KSH eelhinnangu. Lähtudes eelhinnangu tulemustest, asjaomaste asutuste seisukohadest, ning asjaolust, et teemaplaneeringuga ei kavandata planeeringualale uute objektide rajamist ega keskkonnamõju tegevusi ning planeeringu elluviimine ei too kaasa olulist maakasutuse muutust, mis võiks omada olulist negatiivset mõju keskkonnale, asus Muhu Vallavolikogu seisukohale, et kavandatava tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju, mida peaks hindama läbi keskkonnamõjude strateegilise hindamise.

Teemaplaneeringu algatamise ja KSH algatamata jätmise otsusega saab tutvuda lahtiolekuaegadel Muhu vallamajas ja aadressil www.muhu.ee/Dokumentidiregister

Tamse küla Krundi kinnistu ja selle lähimõruse detailplaneeringu avaliku väljapaneku tulemused

26.9.–10.10.2023 toimus Tamse küla Krundi kinnistu ja selle lähimõruse detailplaneeringu avaliku väljapaneku tulemuste arutelu toimus 9.11.2023.

Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks oli elamukruntide moodustamine ning olemasoleva suvebaasi arendamine. Planeeringuga muudetakse osa spordiväljakute alusest maast ning hoonestamata põllu- ja metsamaa elamukruntideks. Detailplaneeringuga on kavandatud seitsme üksikelamu krundi moodustamine. Spordibaas tennisväljakute ja majutushoonetega säilitatakse.

Avaliku väljapaneku kestel esitasid omapoolsed arvamused Kooli kinnistu omanikud, kellele kuuluva tee kaudu on kavandatud juurdepääs kuuetele krundile. Arvamuse avaldajad olid vastu nende kinnistut läbiva tee koormuse tõusule, eelkõige ehitus- ja rasketehnikat puudutavas osas. Avaliku väljapaneku ja arutelu tulemusel täiendati detailplaneeringut ehitus- ja transpordiküsimuses – planeeringulahenduses nähti ette planeeringualale ajutise tee rajamine ehitus- ja rasketehnikat tarbeks.

Täiendav teave tel 453 0680, maa@muhu.ee

Muhu Vallavalitsus teavitab detailplaneeringutest valla kodulehel, maakondlikus lehes ja üldjuhul ka ajalehes Muhulane (kui ilmumissagedus võimaldab). Lisaks on võimalus tellida endale teavitused meilile. Selleks palume saata meililistiga liitumise soov aadressil maa@muhu.ee

Saare maakonna 48. tantsupeo kunstiline juht on Anne Keerd

2024. aasta Saare maakonna tantsupidu kannab nime „Oma saar“. Pidud toimub 8. juunil Kuressaare lossihoovis. Saaremaa Rahvakultuuriseltsi korraldataval pool on esindatud 62 tantsurühma kokku ligi 900 tantsijaga. Tantsupidu „Oma saar“ on põimühinguline ja annab läbilõike saarlaste igapäevaelu tegemistest.

Muhu raamatukogude rahuloluküsitlus 2023

Raamatukoguteenuse paremaks muutmiseks Muhu vallas soovime raamatukogude kasutajatelt teada, mis on raamatukogude juures hästi, aga mida võiksime proovida paremaks muuta.

Vastamine on anonüümne, tulemused avaldame ajalehes Muhulane, Muhu valla kodulehel ning raamatukogude sotsiaalmeediakanalites. Küsimustiku täitmine on lihtne. Märgistage Teie jaoks kõige õigem vastus (vastused) ja/või jälgige küsimuste juures olevaid juhisid.

Küsitluse paberversiooni küsi raamatukoguhoidjalt, veebilink: <https://forms.gle/FwQJ7mwFzUJSKVzK6>

PS! Registreeritud vastajate vahel loosime viiele õnnelikule välja ka auhinna!

Küsitlus on avatud kuni 31. detsember 2023. Suur tänu!

Anu ja Marie

Ootame ettepanekuid

Ootame ettepanekuid maakonna teenete- ja vapimärkide andmiseks.

Saare maakonna vapimärk antakse isikule maakonnale osutatud eriliste teenete ja väljaastvate saavutuste eest.

Maakonna teenetemärk antakse isikule maakonnale osutatud teenete või saavutuste tunnustamiseks.

Vapimärgi ja teenetemärgi andmiseks moodustatakse Saaremaa, Muhu ja Ruhnu valla esindajatest komisjon.

Ettepanekuid teenetemärkidele ja vapimärkidele oodatakse **15. jaanuariks 2024** Saaremaa vallavalitsuse aadressil Lossi 1, 93819 Kuressaare või elektrooniliselt raekoda@saaremaavald.ee

Ettepanek peab sisaldama isiku, kelle kohta ettepanek tehakse, ees- ja perekonnanime, sünniaega või isikukoodi ja kirjeldust ning teenete kirjeldust.

Teenetemärgid ja vapimärgid antakse Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud pidulikult üritusel.

Kadunud SA annetusnumber 900 6776 (kõne 5.-)

Juubeliraamat hommikute inimesest

Tänavu 1. septembril jõudis elu 85. verstapostini Enda Naaber Nipsust. Selleks puhuks nägi ilma-valgust muusiku ja kirjaniku Toomas Kuteri koostatud eluloo-raamat „Enda Naaber Nipsust – hommikute inimene“ (koos fotodega 232 lk). Eessõnas kirjutab autor: „Te hoiate käes üht veidi teistmoodi raamatut. See on Saaremaa kirjaniku, poetessi, kunstniku, fotokunstniku, ajakirjaniku, kultuuriloolase ja ühiskonnategelase Enda Naaber Nipsusti biograafia.“

Lugejal tekib küsimus: mis mõttes veidi teistmoodi raamat? Kõnealune biograafia pole ülesehituselt tõepoolest traditsiooniline, kus autoritektstina esitatakse (kronoloogiliselt) kirjeldatava isiku eluloo- ja loomingufakte. „Hommikute inimeses“ on Enda Naaber Nipsust teksti kaasautor, kes Toomas Kuteriga vestlusse astub. Teisisõnu: raamatu autoritekti on põimitud intervjuukatked Enda Naaber Nipsustiga. Autoritekt kommenteerib raamatu kangelanna (nimetagem Endat seekord nõnda)

intervjuu vastuseid ja valmistab lugejat ette järgmisteks küsimusteks-vastusteks. Nii ei mõju Kuteri tekst monoloogi, vaid Kuteri ja Naaber Nipsusti dialoogina.

Enda on sündinud viimasel rahuaastal enne II maailmasõja algust. Sestap langesid ta lapsepõlve- ja noorusaastad kahe okupatsiooni – Nõukogude, Saksa ja taas Nõukogude aega. Kõigist raskusist hoolimata meenutatakse elu algusaastaid ikka heldimuse ja hingesoojusega. Nii ka Enda. Küsimusele, mis on kolm asja, mida ta võimaluse korral lapsepõlveaastates tagantjärele muudaks, vastab Enda, et ta sooviks paremat majanduslikku olukorda, ning et tal olnuks isa ja isiklik raamatukogu. Ükski neist kolmest ei olenenud 1940. aastate lõpus ja 1950. aastate alguses Endast: sõda ja kolhoosid olid räsitud majandust, sõda röövinud isa.

Ehkki Enda Naaber Nipsustit seostatakse Saaremaaga – ka kõnealuses raamatus, ilmselt on ta sellega nõus olnud –, ilmneb kirjanikuslikust loomingust selgesti, et

mõtetes ja mälestustes valitsevad Endat Muhu saar ja muhulased. Saaremaa on mõtete ja mälestuste üleskirjutamise koht.

„Hommikute inimene“ koosneb kahest tekstiosast (fotosid on eespool juba mainitud, neid on 19). Teksti moodustavad autor Toomas Kuteri ja Enda Naaber Nipsusti dialoog ning lisad.

Lisade rubriigis „Mida arvavad lugejad?“ on küsimusele vastanud lastearst Maie Haavel, laulja Heli Lääts, ajakirjanik ja kirjanik Ülo Alo Võsar, jurist Ainu Kään, endokrinoloog Virge Nemvalts, päästetöötaja ja poeet Almi Tugev, kirjanik Ingel Tael (Milla Mägi), pedagoog Elina Trave ja kalur Hillar Lipp.

Lisade rubriigi „Mööda rahutut künnivagu I–III“ moodustavad Toomas Kuteri ja Enda Naaber Nipsusti intervjuuvormis dialoogid, mis on 2021. aasta mais-juunis avaldatud Õpetajate Lehes.

Lisade 3. osas on esitatud Toomas Kuteri ajalehes Meie Maa aastatel 2020–21 avaldatud kuus Enda Naaber Nipsusti raamatuid

tutvustavat retsensiooni.

Paeluv on see, et Toomas Kuteri „Enda Naaber Nipsust – hommikute inimene“ pikib eluloolisi fakte muu teksti sisse, mis välistab raamatu kuiva entsüklopeedilise stiili. Ometi saab lugeja ammendava ülevaate senisest elu- ja loometeest.

Raamat on väärt lugemine.

Jaan Õispuu
saarlane

Pulmadest ja abieluga seotud tavadest Muhus (9)

Algus aprilli Muhulases.

Varem pruut esimesel päeval ei tantsinud ja viidi pulmalauast ruttu ära. Õeldi, et pruutüdrukud „tantsisid pruudi jalad kergeteks“.

Kui pulmalised ennast magama sättisid, siis ei antud neile öösel sugugi rahu. Komme nõudis, et pruudi järgmine ja peigmehe vend heidavad koos magama. Öösel käidi „kontrollimas“, kas see ikka nii on. Ka teised vallalised noormehed püüdsid endale kellegi leida, kelle juures magada. Muhus nimetatigi sellist kommet *juuresmagamiseks*. Kohati sunniti selleks lausa poisikesi, kuna lapsed soovivad ju täiskasvanuid jäljendada. Vassili Kolk oma mälestustes kirjeldab, et poisid-tüdrukud olid 7–12-aastased, kui neile sellekohaseid õpetusi jagati ja kuidas tema ise 7-aastasena suuremate poistega tüdrukute juurde Päelda Jüri kivilauda lakka magama läks. Pimedas lakas läks esmalt suur möll lahti, nii et Madi-semetsa Madis oma Ingliga, kes *magadislautas* magasid, pidid noori vaigistama. Samuti polnud pimedas näha, kelle kõrval just

magati ja 7-aastane sellest muidugi ei hoolinudki, vaid magas oma sügavat lapseund: hommikul ärkas selle peale, et keegi talle mööda heinu jalgadest tirides **jõulurege** tegi ja tüdrukuid polnud enam ühtegi nähtaval. Aga järgmisel päeval võis uhkustada, et oli juba täitsamees.

Pulmades, nagu öeldud, suurt magada ei lastud. Vanemad mehed jorutasid öö läbi ja mängiti kaarte: mariaasi (*rattud*), *omarumpa*, *turakut* ja viite sada.

Teised relvastasid end tahmaste ahjuroopidega, tuhaste koldelabidatega jne, et „korrarikkujaid“ tabada. Nende ninamees märkis kõik „*rutukulli roamatusse*“, milleks võis olla näiteks rullikeeratud pastlapaar.

Raissa Kõvamees oma romaanis „Kahe väina vahel“ kirjeldab kontrollimist järgmiselt: „.../Peigmehevenna ja järgmise üle ei ole neil küll mingit nurisemist. Taavet tõmbab nende kohta raamatusse suure musta risti, .../Taavet kisub põuest jälle märkmiku, seekord ei tee ta sinna risti vaid kentsakaid kooke. Seadusest on üle mindud. Pedu Mats ei kuulu pulmapoiste hulka. Kaarliga on lugu räbalam. Mehed ei leia

mingit kaaluvat põhjust, miks tema end peaks peitma sugulasest tütarlapse selja taha. Nad koonduvad ta ümber nagu sipelgakari kõigeomahirmsamate sõjariistadega, julgemalgi oleks võimatu põgeneda või hakata vastu. Kaarelgi alistub puiklemata. „Kui vana sa oled?“ küsib Taavet. „Ei tea. seda mine küsi ema käest...“ kõlab vastus.

„Aah... Tee suu lahti. Näita hambaid...“

„Vanusega on kõik korras.“ kuulutab ta Kaarli nägu oma kahe käe vahel hoides. „Aga veri... Rikked?“ küsivad teised.

Käib valepidi ringi... Vastupidi soate aru? Iribi-tõbi. Seda peab hoolega arstima, muidu tuleb surm. Mihkel, anna see tuimaksasalvi karp ja pudel varese silmavee õliga... ehk aitavad...“

Tohter avab väikese pigimusta karbi ning võtab kõvera oinasarve, käsutab tõve all kannataja keele välja ja määrib selle esmalt tuimaksasalviga-piibupigiga paksult sisse ning valab siis sarvest tubli annuse varese silmavee õli - kanget kalasoolvett - takka järele.”

1908. aastal toimunud Päelda Mardi Mihkel Vaga ja Vanamõisa Matsi-Laasu Elena Saarväli pulmas

pidid väiksed poisid spioneerima, kes kelle juures magamas oli või ei olnud, et nende üle järgmisel päeval kohut mõista. Samuti anti neile ülesanne magajate riided ära varastada, et järgmisel päeval oksjonit korraldada.

Tantsimine ja oksjon toimusid Mardi *rihalses*. Kivipõrand oli puhtaks tehtud ja nurgad olid kasemeiudega kaunistatud. Rihalse keskel oli regedest ja vankritest tehtud laadalett, kuhu kokkukantud riided välja pandi. Oksjonil kuulutas „pristav“ oksjoni kolme haamrilöögiga välja ja kes tahtis omi riideid tagasi saada, pidi maksma. Kogutud raha läks pruutpaarile.

Kui kõik jälle viisipäraselt riides olid, algas **kohtupidamine** öiste magajate üle. Tüdrukuid tuli tavaliselt kinni püüda ja vägisi kohtu-letti ette pingile istuma. Neid küsitleti ja süüdistati nii selle eest, et nad olid koos maganud, kui ka selle eest, et ei olnud seda teinud. Poiss pidi igal juhul trahvi maksma ja paar **tõsteti pingiga** (nn *tõstmine*) üles ning mõlemad said ka tavaliselt lonksu õlut või viina. Viimast sel juhul, kui trahvisumma eriti suur oli.

Oktoobrikuu lehte sattus nimevaga: pidi olema Ingel Rehapp Kallaste Uielult (s 1855-?). Vabandame!

Raivo Vokk (13.10.1949 – 25.11.2023)

“Raivot tunnevad Eestis väga paljud tervisliku toitumise nõustajana. [Ta] oskas keerulised asjad arusaadavaks rääkida. [...] Naerusuise ja teravmeelsena, briljantse mälu ja särava mõistusega koos tammsaareliku töökusega jääb ta meie meelde ja mõtetesse.”

Klassikaaslaste järelhüte biokeemikule, TTÜ toiduteaduse emeriit-professorile Raivo Vokkile ilmus 2. detsembri Saarte Hääles.

Puude raskusastme tuvastamise taotluse esitamine on nüüdsest inimese jaoks lihtsam

Alates novembrist saab sotsiaalkindlustusameti iseteeninduskeskkonnas esitada lapse ja vanaduspensionialise puude raskusastme tuvastamise taotlusi. Võrreldes varasemaga on taotlused eeltäidetud olemasolevate andmetega inimese kohta. Täiendavalt on kasutusele võetud laste ja vanurite vanuserühmade jaoks uuenduslikud enesehinnangu küsimustikud, mis aitavad ameti ekspertarstidel paremini mõista inimese tervise seisundist tulenevaid tegutsemis- ja osalusvõime piiranguid.

Puude raskusastme tuvastamise taotlemiseks tuleb sotsiaalkindlustusameti iseteeninduses liikuda menüüst „Minu toetused ja teenused“ lehele ja seejärel „Puude tuvastamine“. Kui taotlus esitatakse lapse puude raskusastme tuvastamiseks, tuleb „Minu toetused ja teenused“ lehele liikuda mitte enda, vaid lapse nime alt.

Esitades taotluse iseteeninduse kaudu, võimaldab see muuta taotluse ülevaatamise protsessi kiiremaks ja ladusamaks. Siiski saab soovi korral inimene oma taotluse esitada ka e-kirjaga info@sotsiaalkindlustusamet.ee, posti teel aadressil Paldiski mnt 80, 15092 Tallinn või külastades lähimat klienditeenindust.

Kino Hellamaa Külakeskuses

Kord kuus teisipäeva hommikuti kl 11 ja sama nädala reede õhtul kl 18. Täispilet 5.-, sooduspilet 4.- Lähem teave: kultuur@muhu.ee, telefon 5307 1949 (Kätli).

12. detsembril kl 11 ja 15. detsembril kl 18 “Jumalaga Rock’n’roll”
9. jaanuaril kl 11 ja 12. jaanuaril kl 18 “Tähtsad ninad”

KORSTEN PUHTAKS

tel 56935883
Aadu Süld ▪ Saare korsten OÜ

Eesti toidu ja elukeskkonna fotokonkurss

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kutsub kõiki huvilisi osalema fotokonkurssil “Eesti toit ja mitmekesine elukeskkond”. Konkursiga soovime tähelepanu tõmmata nii kohalikule toidule kui ka meie elukeskkonnale. Fotode saatmise tähtaeg on **31. detsember**.

Konkursile on oodatud pildid kuues kategoorias: toit, toidu tootmine, toidukunst, “maal on mõnus”, kohalikud kogukonnad, Eesti kõige ilusamad vallamajad ja linnavalitsuse hooned.

Oodatud on ka enne konkursi algust tehtud fotod. Konkursi võitja kuulutame välja jaanuaris. Parimate tööde autorid saavad nautida kohalike maaturismiettevõtete teenuseid Läänemaal. Lisaks anname välja ka eriauhinnad kõige ehedamate ja meelikõitvamate fotode eest.

Konkursil osalemiseks saada foto(d) koos iseloomustava pealkirja ja oma kontaktandmetega (nimi, telefon, meiliaadress) **hiljemalt 31. detsembril** aadressile fotod@agri.ee. Foto miinimummaht on 3 MB. Täpsem teave ja konkursi tingimused on avaldatud ministeeriumi kodulehel www.agri.ee/fotokonkurss-estit-toit-ja-mitmekesine-elukeskkond.

Jõuluvana ootab lastelt kirju

Jõulude-eelne aeg sobib suurepäraselt selleks, et õpetada lastele, kuidas käib paberil kirja saatmine – miks mitte saata üheskoos kiri jõuluvanale? Selleks tuleb kirjutada kiri, adresseerida see “JÕULUVANALE”, lisada mark, ümbriku teisele küljele saatja aadress ning libistada see kiri Omniva kirjakasti.

Seejärel võivad lapsed omakorda kirja ootama asuda, sest jõuluvana saadab omalt poolt kõikidele nende kirjadele ka vastuse. Kiri jõuluvanale tuleb posti panna koos margiga **hiljemalt 20. detsembriks** – nii jõuab jõuluvana kirjadele ka enne jõululaupäeva vastata.

Selleks, et kirja saatmine oleks võimalikult mugav, paigaldab Omniva jõulukuus kirjakastid ka parvlaevadele. Rohuküla ja Heltermaa ning Virtsu ja Kuivastu vahel sõitval neljal laeval on kohapeal olemas kõik vajalik selleks, et detsembrikuise merereisi ajal saaks jõulutervitused valmis kirjutada ja posti panna. Kaardid, ümbrikud ja postmargid on laeval müügil R-Kioskis.

Ajakirja **Tuna** käesoleva aasta 3. number sisaldab artiklit “Argipäev Nõukogude relvajõudude suletud tsoonis”, kus on kasutatud ka **muhulaste** eri aegadel kogutud **mälestusi**. Autorid: Kaarel Vanamõlder, Kadri Tüür ja Kati Lindström.

Väikese väina tammi silla-avade eelprojekt sai valmis, teatas 7. novembri Saarte Hää. See näeb ette Väikese väina tammile kahe 28 meetri pikkuse sillaava ehitamist. Need võimaldaksid paremat veevahetust ja tagaksid hoiualal paremad elukeskkonnatingimused.

Meie maakonna **leivategijatest** Karja Pagariäri OÜ ja Muhu Pagarid OÜ-st kirjutas 18. novembri Saarte Hää. Sel suvel oli Liival Muhu pagarikoja palgal 14 inimest.

Jõulunaeratus 2023

Naerata Ometi MTÜ iga-aastase heategevuskampaania “Jõulunaeratus 2023” eesmärk on tuua jõulurõõmu haiglates viibivatele lastele ning asenduskodudes ja suurperedes elavatele lastele. Südantsoojendavat projekti on lahkete toetajate abil edukalt läbi viidud juba 15 aastat ning tuhanded lapsed üle Eesti on saanud kauni jõulukingi.

Kuidas saate aidata? Saate anda rahalise panuse ning annetada jõulukingitusi. Samuti otsime vabatahtlikke, kes aitaksid kingitusi pakkida ja kohale toimetada. Iga panus on oluline. Kutsume ka ettevõtteid üles panustama kas rahaliste vahendite, kingituste või muude vajalike teenuste näol.

Projektist täpsemalt: naerataometi.ee/aktiivsed-projektid/joulunaeratus-2023/

Telefoniannetus: 9008810 – toetad 10 euroga
9008850 – toetad 50 euroga

Pangaülekanne:

LHV Pank EE167700771002598797

Swedbank EE672200221046387155

SEB EE101010220101993019

Coop Pank EE074204278613542000

Saaja: Naerata Ometi MTÜ

Selgitus: Jõulunaeratus 2023

MTÜ MUHU LOODUSE KAITSEL

VÕTAME RENDILE HEINAMAID

85 €/ha*

*SÕLTUVALT MAA
SUURUSEST JA
SEISUKORRAST

+372 5097 679

Kui otsid kohta, kus tähistada mõnda perekondlikku sündmust või soovid lihtsalt pidu pidada, siis Liiva Kohvikus on see võimalus olemas. Istekohti kuni 50. Hoolitseme nii söögi-joogi kui ka teeninduse eest vastavalt sinu vajadustele.

Kontakt: telefon +372 5590 0704, e-post: liivakohvik@gmail.com

Adrem Kinnisvara

www.adrem.ee

Kõige parem ülevaade Muhu kinnisvarast!
Kinnisvara vahendus ja arendus alates 2002. aastast.

Meie kontor asub nüüd uues Muhu Majas, Liiva keskuses, kus on mugav võimalus meie klientidel kaugtõestuste vormis lepinguid sõlmida.

Lauri Kolk, lauri@adrem.ee, +372 5191 2950

Allan Pajus, allan@adrem.ee, +372 56 900 411

Võta meiega julgelt ühendust, kui soovid osta-müüa!

avatud N, R, L kl 10–15
kuni 23. detsembrini (k.a.).
Tel 5348 9445 Mare.

* Müüa käsitsi kooritud kuuseladid, aiapostid, katusemaalgad ja mõrravaiad. Tel 5662 5497.

murdesõnastiku aadress: muhu.rehepapp.com/murre

Kanna helkurit!

Muhu Maja
äripindade üüriinfo
+372 5191 2950, lauri@adrem.ee

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Issand, Sa ehid aasta oma headusega
(Ps 65:12a)

Pühapäeval, 10. detsembril kl 14 jumalateenistus armulauaga (pastoraadis). Advendiaja 2. pühapäev.

Pühapäeval, 24. detsembril kl 19 jõuluõhtu jumalateenistus (kirikus). Jõuluõhtu ehk jõululauapäev.

Esmaspäeval, 25. detsembril kl 14 jumalateenistus armulauaga (pastoraadis). Kristuse sündimis-püha ehk 1. jõulupüha.

Värsked teated kodulehel muhu.eelk.ee

Koguduse õpetaja Hannes Nelis
Tel. 529 1881, e-post: hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Hellamaa ülemapostlite Peetruse ja Pauluse kogudus

24. detsembril kl 15 Jõuluõhtu-teenistus, teenib piiskop Aleksander.

Rinsi Neitsi Maria Kaasani Pühakuju kogudus

3. detsembril kl 10 Liturgia, teenib Isa Aabraham.

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

22. novembril 88-aastane Oodet Liblik.

22. novembril 76-aastane Paul Kärem.

Tunneme kaasa omastele!

Näarikuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Armilda Kiik	100 (1.1)
Bruno Kollo	94 (30.1)
Helvi Ots	90 (23.1)
Peeter Vingisaar	88 (8.1)
Meida Mereäär	88 (12.1)
Helve Saartok	86 (1.1)
Meida Kamp	85 (27.1)
Hilja Pauts	85 (28.1)
Milla Vaher	83 (14.1)
Janne Vink	81 (7.1)
Laine Menind	81 (9.1)
Valve-Helgi Saarkoppel	80 (5.1)
Ants Sau	80 (22.1)
Andres Kingsep	75 (11.1)
Enno Õue	70 (16.1)
Tiiu Maimets	70 (24.1)
Malle Osjamets	70 (30.1)
Imre Luur	65 (19.1)
Aare Süld	65 (23.1)

Ain Kerem	65 (25.1)
Reet Kalmet	60 (11.1)
Andres Läks	60 (25.1)
Aare Aav	60 (27.1)
Priit Saartok	60 (27.1)
Kaia Ljaš	60 (31.1)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

Peaesineja
ansambel
KARDEMON

Pidu võrtsitab
RAINER VILU

MUHU VALLA
AASTALÕPU PIDU

MUHU SPORDIHALLIS
29. 12. 2023
ALGUS 20.00

Kohtade broneerimine
telefon 53071949
kultuur@muhu.ee
PILET 20.-/ osaleja.

Peolised on lahkesti oodatud oma meelepäraste roogade ja jookidega. Kohapeal sel aastal kolm pop-up kohvikut, joogipakkujat (tasumine kohapeal).

Jaanuari Muhulase materjalid on teretulnud 4. jaanuari lõunani.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkinud Saaremaa Trükikoda 460 eks.
Hind 50 euro senti